

Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler Arasında Erken Yaşta Evlilikler: Bir Literatür Taraması

Yasemin Gezer Tuğrul¹

Öz

Erken yaşta evlilikler, çocuk ve ergenlerin eğitim, sağlık ve gelişim haklarını ihlal eden, toplumsal eşitsizlikleri ve yoksulluk döngüsünü pekiştiren çok boyutlu bir sorundur. Göç, savaş ve insani krizler, bu riskleri artırmakta ve özellikle göçmen çocuklar için erken evlilik olasılığını yükseltmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evlilik olgusunu doğrudan ele alan akademik çalışmaları sistematik alanyazın taraması yöntemiyle incelemiştir. Araştırma, 2011–2025 yılları arasında yayımlanan Türkçe ve İngilizce çalışmaların analizine dayanmaktadır. Literatür taraması sonucunda erken yaşta evliliklerin, ekonomik yoksunluk, göç ve savaşın yarattığı güvensizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aile baskısı ve kültürel normlar tarafından teşvik edildiği görülmüştür. Bu evliliklerin, eğitimden kopuş, sağlık ve psikososyal sorunlar ile toplumsal uyumda güçlükler gibi sonuçlara yol açtığı; aynı zamanda kız çocuklarının sosyal kimlik, güvenlik ve ekonomik bağımsızlık alanlarında ciddi etkiler yarattığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, mevcut literatürde erkek çocukların deneyimlerine, aile içi dinamiklere ve politika müdahalelerinin etkililiğine ilişkin çalışmaların son derece sınırlı olduğu; uzunlamasına ve kuramsal temelli araştırmalara ihtiyaç bulunduğu görülmüştür. Çalışma, bu yönüyle literatürdeki boşluklara dikkat çekmekte ve erken yaşta evliliklerin önlenmesi için eğitim, toplumsal farkındalık, sosyal hizmet, sağlık, ekonomik destek ve hukuki düzenleme alanlarını kapsayan çok boyutlu politika önerileri sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erken Yaşta Evlilik, Suriyeli Göçmenler, Göç, Türkiye, Politika Önerileri

ABSTRACT IN ENGLISH

Early Marriages Among Syrian Refugees in Turkey: A Literature Review

Early marriage is a complex issue that violates children's and adolescents' rights to education, health and development. It also reinforces social inequalities and perpetuates cycles of poverty. Migration, war and humanitarian crises further exacerbate these risks, significantly increasing the likelihood of early marriage, particularly among asylum-seeking and refugee children. This study conducted a systematic review of academic literature that directly addresses the phenomenon of early marriage among Syrian migrants in Turkey. It is based on an analysis of Turkish and English studies published between 2011 and 2025. The review reveals that early marriage is driven by factors such as economic deprivation, insecurity caused by migration and conflict, gender inequality, family pressure and cultural norms. Such marriages can lead to educational disruption, health and psychosocial problems, and difficulties with social integration. Furthermore, the study identifies that early marriage has a profound impact on girls' social identity, security, and economic independence. However, the existing literature provides limited insight into the experiences of boys, intra-family dynamics and the effectiveness of policy interventions. There is clearly a need for longitudinal and theoretically grounded research. This study therefore highlights gaps in the current literature and offers multidimensional policy

¹ Öğr. Gör. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Türkiye, ygezer@yyu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8053-5501>

recommendations for preventing early marriage. These recommendations encompass education, public awareness, social services, healthcare, economic support, and legal reforms.

Keywords: *Early Marriage, Syrian Migrants, Migration, Turkey, Policy Recommendations*

Giriş

Göç, tarih boyunca toplumların siyasal, ekonomik ve sosyal yapısını derinden etkileyen temel olgulardan biri olmuştur. Literatürde göç; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerle ortaya çıkan ve çeşitli sonuçlar doğuran bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012; Mercan vd., 2023; Yalçın, 2004). Şeker’in (2022, s. 346) de vurguladığı gibi, günümüzde dünyanın pek çok bölgesinde savaşlar, çatışmalar, şiddet, doğal afetler ve ekonomik, politik, kültürel, sosyal ile dini etkenlerin yol açtığı karmaşalar yaşanmaktadır. Bu çok boyutlu krizler, uluslararası ölçekte zorunlu göç hareketlerini artırmış ve milyonlarca insanın yerinden olmasına yol açmıştır. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri ise 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıdır. Söz konusu savaş, küresel ölçekte büyük bir insani kriz yaratmış ve milyonlarca kişiyi yerinden etmiştir. Türkiye, bu süreçte en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülkelerden biri hâline gelmiş; 2021 yılı itibarıyla geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3,7 milyonu aşmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2025). Bu gelişmeler, Orta Doğu’da özellikle Suriye merkezli olarak yaşanan dönüşümlerin Türkiye’yi siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan derin bir açmaza sürüklediğini göstermektedir (Kömürcü, 2025, s. 292).

Bu tablo yalnızca niceliksel bir göç hareketine değil, aynı zamanda derin bir toplumsal dönüşüme işaret etmektedir. Günümüz dünyasında artan insan hareketliliği farklı sosyal, kültürel ve ekonomik geçmişlere sahip grupların bir arada yaşamasını beraberinde getirmekte; bu durum, toplumların yapısında çok yönlü değişimlere zemin hazırlamaktadır (Şeker, 2023, s. 36). Zira göç yalnızca mekânsal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda toplumsal rollerin, aile ilişkilerinin ve kültürel değerlerin dönüşümünü de beraberinde getirmektedir. Bu dönüşüm, göçmenlerin sosyal uyum süreçlerinden barınma, konut, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlere erişimlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede çok boyutlu sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır (Uğurlu, 2019, s. 591). Nitekim bu durum, dezavantajlı gruplar içinde değerlendirilen mülteci, sığınmacı ve göçmenlerde daha belirgin hâle gelmektedir (Uğurlu ve Bulduk, 2025, s. 142). Özellikle çocuklar ve kadınlar açısından kırılganlıklar artmakta, erken yaşta evlilik gibi toplumsal cinsiyet temelli riskler güçlenmektedir. Savaş, yoksulluk ve belirsizlik ortamında ailelerin “koruma” veya “ekonomik güvence” gerekçesiyle çocuklarını erken yaşta evlendirmeleri, göçün yarattığı sosyal ve psikolojik baskıların en görünür sonuçlarından biridir.

Söz konusu kitlesel göç hareketi, yalnızca ev sahibi toplumu değil, aynı zamanda göçmenlerin yaşamlarını da etkilemiştir. Günümüz toplumlarında, ev sahibi nüfus ile mülteciler, sığınmacılar, uluslararası öğrenciler, düzensiz ve vasıflı göçmenler gibi farklı statülere sahip gruplar aynı sosyal alanlarda bir arada yaşamaktadır (Şeker, 2024, s. 470). Bu birlikte yaşam biçimi, toplumsal uyum süreçlerinde yeni dinamiklerin ortaya çıkmasına yol açmakta; farklı gruplar arasındaki etkileşim, özellikle kırılgan toplumsal kesimler üzerinde derin etkiler yaratmaktadır. Toplumsal uyum, aile yapısı ve yaşam koşullarında yaşanan bu değişimler, en çok kırılgan gruplar üzerinde etkili olmuştur. Göç sürecinin en kırılgan grubu ise çocuklardır. Özellikle geçici koruma altındaki Suriyeli kız çocukları, çocuk yaşta evlilik riski bakımından yüksek bir tehdit altındadır (Ereş, 2015; UNHCR, 2016). Türkiye, erken yaşta evliliklerle mücadele amacıyla 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

(TCK) kapsamında çeşitli yasal düzenlemeler hayata geçirmiş ve bu sayede söz konusu evliliklerin oranında belirli bir azalma sağlanmıştır. Ancak 2011 sonrası artan Suriyeli göçmen nüfusla birlikte, özellikle geçici koruma altındaki topluluklar içinde çocuk yaşta evlilik vakalarında yeniden bir artış gözlemlenmiştir (Ulus Karataş, 2020, s. 25).

Erken yaşta evlilikler, kız çocuklarının eğitim, sağlık ve gelişim haklarını ihlal eden; toplumsal eşitsizlikleri pekiştiren, yoksulluk döngüsünü ve kuşaklararası dezavantajları yeniden üreten yapısal bir sorundur (Çifçi, Değer ve Ertem, 2018; Girls Not Brides, 2020). Her yıl milyonlarca kız çocuğu 18 yaşına gelmeden evlendirilmektedir. Küresel ölçekte bugüne kadar yaklaşık 650 milyon kız çocuğu ve 115 milyon erkek çocuk çocuk yaşta evlendirilmiştir; bu erkek çocukların 23 milyonu ise henüz 15 yaşına ulaşmadan evlenmiştir (UNFPA, 2020; UNICEF, 2019). Savaş, göç, doğal afet, yoksulluk, çatışma ve ekonomik krizler; aile baskısı, kültürel normlar, düşük eğitim seviyesi ve cinsel şiddet riskleri, çocukları erken evliliklere daha açık hâle getirmektedir (Aktepe ve Atay, 2017; Bartels vd., 2018; CARE, 2015; Girls Not Brides, 2020; UNICEF, 2018). Bu koşullar, kız çocuklarının eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini kısıtlamakta, ekonomik bağımsızlıklarını engellemekte ve toplumsal uyumda zorluklar gibi sonuçlar doğurmaktadır (UNICEF, 2023). Bu süreç, erken yaşta evliliklerin artmasına ve kız çocuklarının gebelik ile erken annelik gibi ağır sorumlulukları üstlenmesine yol açmaktadır.

Türk hukukunda evlenme yaşına ulaşmadan yapılan evliliklerin çoğu resmî kayıtlara geçmediğinden, sağlıklı istatistikler sınırlıdır; mevcut bilgiler büyük ölçüde saha araştırmalarına dayanmaktadır (Ulus Karataş, 2020, s. 26). Türkiye’de bu durum yerli nüfus için olduğu kadar, göçmen topluluklar için de geçerlidir. Örneğin Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün [HÜNEE] (2019) verilerine göre, 25–49 yaş grubundaki Suriyeli kadınların %38’i 18 yaşına kadar, %12’si ise 15 yaşından önce evlenmiştir; 15–19 yaş grubundaki kadınların %39’u çocuk sahibidir. Eğitim düzeyine göre, eğitimi olmayan kadınlarda erken evlilik oranı %35 iken, ortaokulu bitirenlerde %27’dir.

Tak, Memur, Baykal ve Çakıcı (2023, s. 144) göç hareketiyle birlikte Türkiye’de erken anneliğin giderek ağırlaştığını belirtmektedir. Göçmen topluluklar arasında erken yaşta evliliklere doğrudan odaklanan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Literatürde bu konu çoğunlukla göç, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuk istismarı, sağlık hizmetlerine erişim, psikososyal uyum ve eğitim hakkı gibi başlıklar altında dolaylı biçimde ele alınmaktadır. Bu parçalı yapı, hem yerli nüfus hem de göçmenler açısından meselenin bütüncül bir çerçevede değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Mevcut literatür, çoğunlukla Suriyeli kadınların ekonomik, eğitim ve sağlık sorunlarını ön plana çıkarırken (Mourtada, Schlecht ve DeJong, 2017), zorla yerinden edilmenin erken yaş evliliklerine etkisini hem kız hem de erkek çocuklar açısından ele alan, derinlemesine ve nitelikli çalışmalar hâlen oldukça sınırlıdır. Özellikle Suriyeli olup çocuk yaşta ve zorla evlendirilen bireylerin yaşantılarına, deneyimlerine ve toplumsal koşullara odaklanan özgün saha araştırmalarına ciddi ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır (Çifçi ve Yanardağ, 2023, s. 607).

Bu çalışmada “mülteci” kavramı yerine “göçmen” kavramı tercih edilmiştir. Bunun nedeni, araştırmanın yalnızca uluslararası hukuk bağlamında tanımlanan mülteci statüsüne sahip bireylerle sınırlı olmaması; aksine, zorunlu ya da gönüllü biçimde yer değiştiren, farklı koruma statülerine sahip tüm bireylerin ortak toplumsal deneyimlerine odaklanmasıdır. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne koyduğu coğrafi sınırlama nedeniyle Suriyelileri “mülteci” değil “geçici koruma altındaki kişiler” olarak tanımlamaktadır. Ancak bu yasal statü, onların toplumsal

yaşamda karşılaştıkları sorunları, uyum süreçlerini ve kültürel etkileşim biçimlerini tam olarak yansıtmamaktadır. Bu nedenle çalışmada “göçmen” kavramı, hukuki statüden ziyade toplumsal ve kültürel dinamikleri merkeze alan bir bakış açısıyla kullanılmaktadır.

Bu çalışma, erken yaşta evlendirilmiş Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılmış araştırmaları tematik olarak derleyerek, ortak bulguları ve farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Konuyu doğrudan ele almayan ancak dolaylı biçimde temas eden çalışmalar da değerlendirmeye dahil edilerek, erken yaşta evliliklerin Suriyeli göçmen kadınların yaşamlarına etkileri çok boyutlu bir perspektiften incelenmiştir. Bu yaklaşımla çalışma, literatürdeki dağınık bulguları sistematik biçimde bir araya getirerek hem kuramsal hem de uygulama temelli boşlukları görünür kılmakta; bu yolla erken yaşta evliliklerin göç, toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet politikalarıyla kesişim noktasında yeni bir bütüncül değerlendirme sunmaktadır. Çalışma yalnızca Türkiye’deki Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evlilik olgusuna odaklanmaktadır. Bunun temel nedeni, Suriyelilerin Türkiye’deki en büyük göçmen nüfusu oluşturmaları ve erken yaşta evliliklerle ilgili en kapsamlı ampirik verilerin bu grup üzerinden üretilmiş olmasıdır. Bu yönüyle araştırma, hem mevcut literatürün sınırlılıklarını ortaya koymakta hem de alana özgün bir sentez ve metodolojik çerçeve kazandırmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evlilik olgusunu inceleyen akademik çalışmaları sistematik bir yaklaşımla analiz etmeyi amaçlayan bir literatür incelemesidir. Literatür taramasının amacı yalnızca mevcut çalışmaları betimlemekle sınırlı kalmayıp, bu çalışmaların içeriklerini karşılaştırmalı biçimde analiz etmek, ortak temaları ve bulguları ortaya koymak, literatürdeki boşlukları belirlemek ve politika önerilerini değerlendirmektir.

Taramalar, 2011–2025 yılları arasındaki yayınları kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, belirlenen veri tabanları (Web of Science, Scopus, EBSCOhost, Google Scholar, DergiPark, Ulusal Tez Merkezi gibi) üzerinden sistematik biçimde yürütülmüştür. Çalışmalara dahil edilme ölçütleri açık biçimde tanımlanmış, elde edilen veriler tematik bir analiz çerçevesinde değerlendirilmiştir. Öncelikle başlık ve özetler incelenmiş, ardından belirlenen ölçütleri karşılayan yayınların tam metinlerine ulaşılmış ve bu metinler ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, güncel verilere destek sağlamak amacıyla ulusal (örneğin AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Göç İdaresi Başkanlığı) ve uluslararası (örneğin UNICEF, UNFPA, WHO, CARE, Girls Not Brides) kuruluşların yayımladığı raporlar ve istatistiksel veriler de taramaya dahil edilmiştir. Böylece hem akademik hem de kurumsal kaynaklardan elde edilen bilgiler bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmiştir.

Tarama stratejisinde, erken yaşta evlilik, Suriyeli göçmen/mülteci bireyler ve Türkiye bağlamlarını temsil eden anahtar kelimeler çeşitli kombinasyonlarla kullanılmıştır. Aramalarda hem Türkçe hem de İngilizce anahtar kelimeler tercih edilmiştir. Türkçe aramalarda “erken yaşta evlilik”, “çocuk evliliği”, “zorla evlilik”, “Suriyeli mülteciler”, “Suriyeliler”, “Suriyeli göçmenler” ve “Türkiye” gibi ifadeler birlikte kullanılmıştır. İngilizce taramalarda ise “child marriage”, “early marriage”, “forced marriage”, “Syrian refugees”, “Syrian migrants”, “Syrian girls” ve “Turkey” anahtar kelimeleri bir araya getirilmiştir. Bazı veri tabanlarında “child marriage” ya da “early marriage” ve “Syrian” AND “Turkey” gibi genişletilmiş ifadeler ve truncation teknikleri de kullanılmıştır. Ayrıca “qualitative study”, “ethnographic research”, “fieldwork”, “nitel araştırma” gibi terimler yardımıyla nitel saha araştırmalarına ulaşılmaya

çalışılmıştır. Arama filtreleri ile birlikte yalnızca 2011 sonrası yayınlara ve tam metnine erişilebilen çalışmalara odaklanılmıştır.

Çalışmaya dahil edilecek kaynaklar belirlenirken bazı ölçütler esas alınmıştır. Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmen bireyler arasında erken yaşta evlilik olgusunu doğrudan konu alan, akademik nitelikte (hakemli makale, tez, rapor, kitap bölümü) yayımlanmış, tam metnine erişilebilen ve Türkçe ya da İngilizce yazılmış çalışmalar incelemeye alınmıştır. Buna karşın yalnızca genel göçmen sorunlarını ele alan ve erken yaşta evliliği merkezine almayan, yalnızca hukuki değerlendirme içeren ve toplumsal ya da psikososyal analiz barındırmayan, erken evlilik temasına yüzeysel biçimde değinen ya da Suriyeli olmayan grupları (örneğin Romanlar, Afganlar) konu alan çalışmalar dışlanmıştır. Bilimsel niteliği bulunmayan haber yazıları, köşe yazıları ve blog içerikleri de kapsam dışı bırakılmıştır.

Taranan çalışmaların başlık ve özetleri ön değerlendirmeye tabi tutulmuş, ardından dışlama ve dahil etme ölçütlerine göre uygun görülenlerin tam metinleri incelenmiştir. Literatür taraması sürecinde çok sayıda akademik yayın değerlendirilmiş; içerik ve yöntemsel yeterliliği sağlayan 13 makale ve 2 yüksek lisans tezi çalışmaya dahil edilmiştir. Bu yayınlar, tam metinleri üzerinden detaylı biçimde analiz edilerek yazar adı, yayın yılı, yöntemsel yaklaşım, veri toplama biçimi, örneklem özellikleri, bulgular ve politika önerileri gibi başlıklarda sistematik bir şekilde tablolastırılmıştır. Bu içerik analizi sayesinde, çalışmalar arasındaki ortak temalar, yöntemsel farklılıklar ve kuramsal yaklaşımlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Erken Yaşta Evliliklere Dair Literatür Bulguları

Erken yaşta evlilikler, bireylerin yaşamlarını ve toplumsal yapıyı etkileyen karmaşık bir toplumsal sorundur. Ekonomik yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kültürel normlar ve göç/savaş koşulları, çocuk ve ergenleri erken evlilik riskine açık hâle getirmektedir. Erken yaşta evliliklerin ortaya çıkış nedenleri literatürde çok boyutlu biçimde tartışılmaktadır. Yoksulluk, göç ve çatışma ortamları, toplumsal cinsiyet normları, eğitime erişimdeki engeller ve güvenlik kaygıları bu nedenlerin başında gelmektedir (UNICEF, 2019; Girls Not Brides, 2020).

Bu bölümde, Türkiye’deki Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evlenme pratiğini doğrudan ele alan akademik yayınlar ve kurumsal raporlar doğrultusunda ulaşılan temel bulgular sunulmaktadır. Takip eden alt başlıklarda, erken evliliklerin sosyoekonomik ve sosyokültürel nedenleri, toplumsal cinsiyet normlarının rolü, eğitim hakkına erişimde yaşanan engeller, güvenlik risklerinin etkisi, sağlık ve psikososyal sonuçlar ile erken yaşta evliliğin çok yönlü etkileri ayrıntılı biçimde ele alınmakta; politika önerileri ve sonuç bölümü ile değerlendirme tamamlanmaktadır.

Erken Yaşta Evliliklerin Nedenleri

Erken yaşta evlilikler, bireysel bir tercih olmaktan ziyade, göç, çatışma, eşitsizlik ve geleneksel normların kesişiminden doğan yapısal ve çok boyutlu bir sorundur. Türkiye’deki Suriyeli göçmenler özelinde yürütülen çalışmalar, bu pratiğin ardında yatan temel nedenleri ve dinamikleri ortaya koymaktadır. Bu nedenler, temelde ekonomik yoksunluk ve geçim stratejileri gibi somut faktörlerle başlasa da, sosyokültürel normlar, ataerkil yapılar, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, eğitime erişimdeki yapısal engeller ve güvenlik kaygıları gibi daha derin boyutlara uzanmaktadır. Özellikle zorla yerinden edilme ve güvencesizlik ortamı bu risk faktörlerini güçlendirerek erken evlilikleri aileler için bir “çözüm” veya “koruma aracı” olarak

araçsallaştırmaktadır. Bu bölümde takip eden alt başlıklar, erken evlilikleri tetikleyen bu karmaşık faktörler ağını, farklı boyutları ve mekanizmalarıyla ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Sosyoekonomik Faktörler

Erken yaşta evliliklerin en yaygın nedenlerinden biri yoksulluktur. Gelir düzeyinin düşük olduğu ve ekonomik kaynakların sınırlı olduğu ailelerde kız çocuklarının evlendirilmesi, aile için ekonomik yükün azaltılması ve başlık parası ya da maddi destek elde etme yolu olarak görülmektedir. UNICEF’in (2019) raporuna göre, ekonomik yoksunluk yaşayan aileler, kız çocuklarını erken yaşta evlendirmeye erkek çocuklarına kıyasla üç kat daha fazla eğilimlidir. Göç ve savaş gibi olağanüstü koşullar bu eğilimi daha da artırmakta; göçmen aileler, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları için kız çocuklarını evlendirmeyi bir “çözüm” olarak değerlendirebilmektedir.

Türkiye’de Suriyeli göçmenler arasında ekonomik yoksulluk, erken yaşta evliliklerin temel sebeplerinden biridir. Ailelerin yaşadığı maddi zorluklar, çocukların özellikle de kız çocuklarının evliliğini bir çıkış yolu veya ekonomik yükten kurtulma aracı olarak görmelerine neden olmaktadır. Göç sonrası ailelerin, özellikle ekonomik yoksunluk nedeniyle kızlarını erken yaşta evlendirdikleri; bu durumun aileler açısından hem bir 'geçim stratejisi' hem de ekonomik yükü hafifletme biçimi olarak değerlendirildiği görülmektedir (Gül, 2022; Hopancı vd., 2019; Yakıt Ak ve Aslan, 2020). Bu bağlamda, erken evlilik kimi aileler tarafından bir ekonomik strateji veya çıkış yolu olarak araçsallaştırılmaktadır.

Okyar ve Ögüt (2022) Suriyeli göçmen topluluklarda erken evlilikleri toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, yoksulluk ve kırsal sosyo-kültürel geleneklerle ilişkilendirmekte; ailelerin çocuklarının geleceğini güvence altına almak için erken evliliği tercih ettiklerini belirtmektedir. Savaş, zorla yerinden edilme ve artan cinsel şiddet/taciz riskleri ise bu eğilimi hızlandırmaktadır. Şenol ve Dinç’in (2017: 239) çalışması, Suriyeli ailelerin ekonomik sıkıntılar ve barınma sorunları nedeniyle kız çocuklarını erken yaşta evlendirdiklerini; ancak bu kararların çocukların istismarına ve uzun vadeli sosyal uyumsuzluğa yol açtığını göstermektedir.

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerle yapılan yerel saha araştırmaları da bu tabloyu desteklemektedir. Çelik ve Karasu’nun (2022) Kilis ilinde yaptığı saha araştırması, erken evliliklerin ekonomik yönünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Katılımcı kadınlar arasında maddi sıkıntılar, başlık parası ve ailelerin ekonomik yükünü azaltma isteği en sık dile getirilen nedenler arasındadır. Araştırma, ekonomik kırılganlığın özellikle göç sürecinde evlilik kararlarını hızlandıran bir faktör haline geldiğini göstermektedir. Bu noktada Tak vd. (2023), yoksulluğun yalnızca evlilik kararını hızlandırmakla kalmadığını, aynı zamanda kadınları çocuk yaşta anneliğe zorlayarak ekonomik sorunların döngüsel biçimde yeniden üretilmesine yol açtığını vurgulamaktadır.

Son olarak literatürde, erken evliliklerin kimi zaman maddi kazanç sağlama amacıyla da gerçekleştiği belirtilmektedir (Parker, 2015; Mohammadi, 2016). Dolayısıyla, sosyoekonomik faktörler, erken yaşta evliliklerin yalnızca bireysel tercihler değil, aynı zamanda göç, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve geleneksel normların kesişiminden doğan yapısal bir sorun olduğunu göstermektedir.

Sosyokültürel Nedenler

Erken yaşta evliliklerin sosyokültürel yapıyla çok boyutlu bir ilişki içerisinde olduğu; gelenek ve göreneklerin, eğitimin ve dinin bu evlilikler üzerinde belirleyici etkiler yarattığı ifade edilmelidir. Bununla birlikte, kadın ve erkeğin toplum içindeki konumu, toplumsal cinsiyet rolleri ve evliliğin nasıl kurulduğu gibi faktörler de bu sürecin önemli belirleyicileri arasında yer almaktadır (Yıldız ve Avcı, 2014). Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evliliklerin devam etmesinde de benzer sosyokültürel dinamikler etkili olmaktadır. Yakıt Ak ve Aslan (2020), Suriyeli göçmen kadınların evlilik kararlarını geleneksel normlar, savaşın yarattığı travmalar ve güvenli bir yaşam arayışıyla ilişkilendirdiklerini belirtmektedir. Araştırma, savaş öncesinde evlilik yaşının daha ileri olduğunu, ancak savaşın ardından bu yaşın giderek düştüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, erken evliliklerin arka planında aile onurunu koruma ve toplumsal beklentileri karşılama gibi saiklerin bulunduğunu vurgulayan diğer çalışmalarla örtüşmektedir (Mourtada, Schlecht ve DeJong, 2017).

Literatürde öne çıkan temalardan biri, aile onurunu koruma ve namus kavramları etrafında şekillenen kültürel anlayıştır. Farklı çalışmalar, bu anlayışın ekonomik yoksunlukla birleşerek erken yaşta evlilikleri meşrulaştırdığını göstermektedir. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016), Save the Children (2021) ve CARE (2015) raporlarında, kız çocuklarının evlendirilmesinin çoğu kez “ailenin şerefini koruma” veya “güvenliği sağlama” biçiminde yorumlandığı belirtilmektedir. Benzer biçimde Ulusu Karataş (2020) başlık parası uygulaması, dini referansların yanlış yorumlanması, toplumsal baskı ve yetersiz hukuki düzenlemelerin erken evlilikleri destekleyen yapısal etkenler olduğunu ortaya koymaktadır. Gül’ün (2022) araştırması da aile onurunu koruma düşüncesinin ve ataerkil toplumsal baskıların, kız çocuklarının “evlenmeye hazır” olarak görülmesine yol açtığını; bu sürecin hem dini hem de kültürel normlarla meşrulaştırıldığını göstermektedir. Ayrıca Suriye kültüründe erken evliliğin toplumsal açıdan olağan karşılanması ve kadınların aile içindeki karar süreçlerinde sınırlı söz hakkına sahip olmaları, bu yapıyı pekiştirmektedir.

Toplumsal baskının en yoğun hissedildiği alanlardan biri aile içi otorite ve karar mekanizmalarıdır. Çifçi ve Yanardağ (2023), erken yaşta evlilik kararlarının çoğunlukla babalar tarafından alındığını, kız çocuklarının sürece dahil edilmediğini ortaya koymaktadır. “Kızların en kısa sürede evlenmesi gerektiği” yönündeki sosyal baskılar ataerkil yapıyı pekiştirirken, yoksulluk, çok çocukluluk ve bakım yetersizlikleri aileleri “evlenmezse ihmal ve istismara uğrar” düşüncesiyle evliliğe yönlendirmektedir.

Namus algısı da bu bağlamda belirleyici bir faktördür. Şenol ve Dinç (2017, s. 239), Suriyeli ailelerde namus anlayışının kız çocuklarının erken evlendirilmesinde etkili olduğunu belirtirken; Women’s Refugee Commission (2016), ailelerin, kız çocuklarını damgalanma kaygısıyla koruma amacıyla evliliği bir çözüm olarak gördüklerini belirtmektedir. Hopancı vd. (2019) ise erken evliliklerin, ekonomik gerekçelerin yanı sıra namus ve kültürel değerler temelinde meşrulaştırıldığını vurgulamaktadır.

Sosyo-kültürel baskıların kadınların bireysel deneyimlerine yansımaları Tak vd. (2023) tarafından detaylı şekilde incelenmiştir. Araştırmada, Suriyeli kadınların aile ve toplum baskısıyla erken evlendirildikleri, evlilik sonrası kısa sürede çocuk sahibi olmaları yönünde güçlü bir baskı hissettikleri aktarılmaktadır. Katılımcıların çoğu erken evliliği bir “hata” olarak değerlendirmiş, ancak aile ve toplum tarafından dayatılan değerler karşısında direnç gösteremediklerini

belirtmiştir. Ayrıca kadınların eşlerinden ve kayınvalidelerinden fiziksel veya psikolojik şiddet gördükleri de araştırmada öne çıkan bulgular arasındadır.

Göç süreciyle birlikte geniş aile modelinin sürdürülmesi, kız çocuklarının eğitimden uzaklaşmasına ve evliliğe yönlendirilmesine neden olmaktadır. Öztürk, Albayrak, Ulusu Karataş ve Aslan (2021, s. 263), göçmen kız çocuklarının, ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması nedeniyle ciddi biçimde çocuk yaşta evlilik riskiyle karşı karşıya kaldığını belirtmektedir. Bunun yanında dinsel pratikler, geleneksel normlar, güvenlik riskleri, cinsel istismar kaygıları ve savaşta yaşanan kayıplar sonrasında nüfusu artırma baskısı da çocuk evliliklerini tetikleyen faktörler arasında yer almaktadır. Ataerkil kültürün etkisiyle evlilik, kız çocuklarının namusunu koruyan bir mekanizma olarak değerlendirilmekte ve sosyal normların pekiştirilmesine hizmet etmektedir.

Bu bağlamda, erken yaşta evlilikleri meşrulaştıran bir diğer önemli boyut geleneksel evlilik biçimleridir. Çelik ve Karasu (2022, s. 803), Suriyeli göçmen kadınlar arasında erken evliliklerin yalnızca ekonomik yoksunluk ya da güvenlik kaygılarından değil, aynı zamanda kültürel geleneklerin etkisiyle sürdüğünü göstermektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı aile baskısıyla evlendirildiğini belirtmiş; araştırmada “aile baskısı (%44,9 Türk, %32,7 Suriyeli)” ve “diğer nedenler -beşik kurtmesi, maddi sıkıntılar, başlık parası, evdeki baskıdan kaçma, berdel, kendi isteği-” şeklinde sonuçlar elde edilmiştir. Bu bulgular, çalışmada da görüldüğü üzere, hem Türk hem de Suriyeli kadınlarda erken evliliklerin önemli bir kısmının aile baskısı, toplumsal beklentiler ve geleneksel uygulamalar nedeniyle gerçekleştiğini; evlilik kararının çoğunlukla aileler tarafından verildiğini ve kadınların iradesinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, berdel, akraba evliliği, beşik kurtmesi ve başlık parası gibi uygulamaların erken evliliğin başlıca nedenleri arasında yer aldığını ortaya koymaktadır.

Söz konusu geleneksel pratikler, soyun devamı, aile onurunun korunması ve toplumsal statünün sürdürülmesi gibi değerlerle ilişkilendirilmekte; böylece göç sürecinde de kültürel habitus'un yeniden üretimini sağlamaktadır. Dolayısıyla erken evlilikler yalnızca ekonomik ya da güvenlik kaygılarının değil, tarihsel olarak biçimlenmiş toplumsal normların ve kültürel pratiklerin sürekliliğinin de bir sonucudur. Bu durum, erken evliliklerin sosyo-kültürel temellerini daha kapsamlı biçimde değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Tüm bu bulgular, sosyo-kültürel faktörlerin erken evliliklerdeki belirleyici rolünü ve göç bağlamında kırılgan kız çocuklarını etkileyen çok boyutlu mekanizmaları göstermektedir. Bu çok boyutlu mekanizmaların anlaşılmasında, toplumsal yapıların bireylerin eylemlerini nasıl yönlendirdiğini açıklayan Bourdieu'nun *habitus* kavramı önemli bir analitik araç sunmaktadır.

Bourdieu'nun *habitus* kavramı, bireylerin içinde bulundukları toplumsal yapıların ve kültürel normların etkisiyle içselleştirdikleri kalıcı eğilimler bütünüdür. *Habitus*, yalnızca bireysel tercihleri değil, aynı zamanda toplumsal olarak öğrenilmiş davranış kalıplarını da yansıtır. *Habitus*, toplumsal yapıların birey tarafından içselleştirilmesiyle oluşan ve bireyin pratiklerini yönlendiren kalıcı eğilimler sistemidir (Bourdieu, 1996, s.170). Bourdieu'ye göre *habitus*, “yapılandırılmış ama aynı zamanda yapılandıran bir yapıdır”; bireylerin içinde yaşadıkları dünyanın algısını sistematikleştirir ve toplumsal kategorilerin içselleştirilmesi biçimlerini üretir (Bourdieu, 1990; akt. Palabıyık, 2011, s.128).

Bu bağlamda, Türkiye'deki Suriyeli göçmenler arasında gözlemlenen erken yaşta evlilikler, yalnızca ekonomik yoksunluk ya da güvenlik kaygılarının sonucu değildir; aynı zamanda göç öncesi dönemde içselleştirilmiş kültürel *habitus*'un göç koşullarında yeniden üretilmesiyle

ilişkilidir. Aileler, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesini bir “koruma” veya “onurunu muhafaza etme” pratiği olarak meşrulaştırmakta; bu pratikler de *habitus*’un tarihsel ve kültürel sürekliliğini yansıtmaktadır. Dolayısıyla *habitus*, göçmen topluluklarda erken yaşta evlilikleri toplumsal düzeyde yeniden üreten yapısal eğilimleri anlamamızı sağlar.

Toplumsal Cinsiyet Normları

Judith Butler’a (2014, s. 77–231) göre toplumsal cinsiyet, bireyin doğuştan getirdiği sabit bir kimlik değil; kültürel normlar, toplumsal beklentiler ve sürekli tekrarlanan davranışlar aracılığıyla inşa edilen bir performanstır. Kadınlık ve erkeklik kimlikleri, toplumun uygun gördüğü rollerin tekrar edilmesiyle varlık kazanır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet, bir özün dışavurumu değil, bizzat bu eylemlerin kendisiyle kurulan bir gerçekliktir. Butler’ın yaklaşımı, erken yaşta evlilik olgusunu toplumsal cinsiyet rollerinin erken yaşta sahneye konduğu performatif bir pratik olarak anlamamıza olanak tanır.

Suriyeli göçmen topluluklarda kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi, “kadınlık” rolünün itaat, namus ve annelik gibi kültürel değerler aracılığıyla erken yaşta içselleştirilmesine yol açmaktadır. Bu süreç, kadın kimliğinin toplumsal beklentiler doğrultusunda şekillenmesini ve patriyarkal düzenin yeniden üretilmesini sağlar. Ancak benzer biçimde erkek çocukları da bu düzenin karşıt kutbunda, “ailesini koruyan”, “geçimini sağlayan” ve “otorite kuran” erkeklik performanslarını erken yaşta benimsemeye yönlendirilir. Böylece erken evlilik, yalnızca kız çocuklarının kadınlık rollerini değil, erkek çocuklarının da güç, kontrol ve sorumluluk üzerinden tanımlanan erkeklik kimliğini sahnelediği bir alan hâline gelir. Her iki durumda da toplumsal cinsiyet, çocukların yaşam deneyimleri üzerinde belirleyici bir iktidar mekanizmasına dönüşmekte; erken evlilikler, patriyarkal kültürün yeniden üretildiği performatif bir toplumsal pratik olarak varlığını sürdürmektedir.

Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri temel bir rol oynamaktadır. Ataerkil toplumlarda kız çocuklarının toplumsal rolleri evlilik ve annelik üzerinden tanımlanmakta; erken evlilikler kültürel bir norm olarak içselleştirilmektedir. Girls Not Brides (2020) raporuna göre, birçok ülkede aileler kız çocuklarını “koruma” ve “namusu güvence altına alma” gerekçesiyle evlendirmektedir. Göç ve savaş koşullarında bu anlayış güçlenmekte; aileler belirsizlik ortamında güvenliği erken evlilikle sağlamaya çalışmaktadır.

Kız çocukları arasında erken evlilikler yaygın biçimde araştırılırken, erkek çocukların durumu ve yaygınlığına dair çalışmalar sınırlıdır (Gezer Tuğrul, 2023, s. 4). Hem kız hem de erkek çocuklar, toplumsal cinsiyet rollerinin yüklediği sorumluluklar nedeniyle risk altındadır. Erken evlilikler, bireysel tercih veya aile kararı olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve göç koşullarının bir ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulama, kadınların toplumsal konumlarını daha kırılgan hâle getirmekte; cinsel ve duygusal istismar ile toplumsal cinsiyet temelli şiddet riskini artırmakta ve çatışma koşullarında kadınları daha savunmasız bırakmaktadır (Hopancı vd., 2019; Kiplesund ve Morton, 2014; Şenol ve Dinç, 2017).

Eğitimden kopuş, erken evliliklerin nedenlerini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini güçlendiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Gül (2022), kız çocuklarının okuldan ayrılmasının erken evlilikleri hızlandığını ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiğini göstermektedir. Çifçi ve Yanardağ (2023) ise ailelerde özellikle babaların evlilik kararlarında nihai otorite olduğunu; kız çocuklarının sürece çoğunlukla dahil edilmediğini belirtmektedir. Sosyal çevrede kızların “en kısa sürede evlenmesi gerektiği” yönündeki beklentiler, ataerkil

yapıyı pekiştirerek evliliği kadınlar için zorunlu bir toplumsal norm haline getirmektedir. Bu durum yalnızca kız çocuklarının konumunu etkilemekle kalmayıp, erkek çocuklara da toplumsal roller yüklemektedir. Nitekim Hopancı vd. (2019), erkek çocukların sigortasız işgücünde aile geçimini üstlenirken kız çocuklarının erken evliliklere yönlendirilmesinin, toplumsal rollerin cinsiyete dayalı biçimde yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Böylece toplumsal cinsiyet normları, erken yaşta evliliklerin hem nedenlerini hem de sonuçlarını belirleyen güçlü bir dinamik olarak öne çıkmaktadır.

Eğitime Erişimdeki Engeller ve Eğitim Hakkının Kaybı

Erken yaşta evlilik, kız çocuklarının eğitim hayatını doğrudan kesintiye uğratmakta, mesleki beceri ve sosyal gelişim fırsatlarını kaybettirmekte ve ekonomik bağımsızlıklarını engellemektedir. Bu durum, yalnızca bireysel değil, toplumsal kalkınma açısından da ciddi kayıplara yol açmaktadır. Araştırmalar, okulda kalan kız çocuklarında evlilik oranlarının belirgin biçimde düştüğünü, eğitimden uzaklaşanlarda ise riskin iki kat arttığını göstermektedir (Çelik, 2021; Aksoy ve Parlak, 2023). Göçmen topluluklarda dil engeli, ekonomik yetersizlik ve güvenlik sorunları, okula devamı kesintiye uğratarak erken evlilik riskini artırmaktadır (Aksoy ve Parlak, 2023, s. 248). Çelik ve Karasu'nun (2022) Kilis çalışması da, hem Türk hem de Suriyeli kadınların önemli bir kısmının evlilik nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kaldığını ortaya koymaktadır.

Eğitime erişimdeki engeller arasında Türkçe bilmemek, kayıt sorunları, eğitim masraflarının karşılanamaması, ailelerin imkânlardan habersizliği, eğitim sistemindeki farklılıklar, ulaşım güçlükleri, ayrımcılık, savaş travması ve yaş uyumsuzluğu öne çıkmaktadır (Öztürk, Albayrak, Ulusu Karataş ve Aslan, 2021, s. 255; Aydın ve Kaya, 2017; Eryurt ve Yayla; Kütük vd., 2022). Bu engeller, yalnızca okullaşmayı düşürmekle kalmayıp, ailelerin kız çocuklarını evlilik üzerinden değerlendirmesine yol açmaktadır (Hopancı vd., 2019).

Çalışmalar, erken evliliklerin Suriyeli kız çocuklarının eğitimlerini yarıda bırakmalarına, çocukluk deneyimlerini kaybetmelerine, sosyal yaşam haklarından mahrum kalmalarına ve toplumsal uyum süreçlerinin olumsuz etkilenmesine yol açtığını göstermektedir (Aksoy ve Parlak, 2023; Gül, 2022; Şenol ve Dinç, 2017). Eğitim fırsatlarının sınırlılığı, toplumsal katılımı ve yoksulluk döngüsünü kırma imkânını azaltmakta; evlenen gençlerin eğitimlerini sürdürme olasılığı düşmektedir (Yakıt Ak ve Aslan, 2020; Mourtada, Schlecht ve DeJong, 2017). Eğitim hakkının kaybı yalnızca kız çocuklarıyla sınırlı değildir. Erkek çocuklar da “çocuk-adam” kimliği altında yetişkin sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalmakta ve erken babalık ile hane geçimi nedeniyle eğitimden uzaklaşmaktadır (Okyar ve Ögüt, 2022).

Sonuç olarak, eğitime erişimdeki engeller hem erken evliliklerin ortaya çıkmasında belirleyici bir faktör olmakta hem de evlilik sonrası eğitim hakkının kaybına yol açarak süreci döngüsel biçimde yeniden üretmektedir. Okula devam edemeyen çocuklar, aileleri tarafından evliliğe daha kolay yönlendirilmekte; bu durum, erken evliliklerin yalnızca kültürel veya ekonomik değil, aynı zamanda yapısal koşulların bir sonucu olduğunu ortaya koymaktadır.

Güvenlik Riski ve Erken Yaşta Evlilikler

Araştırma Göçmenlerin karşılaştıkları riskler, özellikle 18 yaş altındaki çocuk ve gençler için daha yoğunlaşmaktadır. Düzensiz statüde bulunanlar sömürü, insan ticareti, toplumsal dışlanma, gözaltı ve sınır dışı edilme gibi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda kız çocukları ve genç kadınlar, erken evlilik, cinsel sömürü, şiddet ve ücretsiz emek gibi ciddi hak

ihlallerine karşı en kırılgan grupları oluşturmaktadır (UNESCO, 2014). 12–17 yaş grubundaki göçmen çocuklarla yapılan bir araştırma, bu grubun cinsel sömürü ve çocuk yaşta gebelik riskine açık olduğunu ve sağlık ile eğitim gibi temel haklardan mahrum bırakıldığını ortaya koymaktadır (Atasü Topçuoğlu, 2014, s. 97).

Göç sürecinin yol açtığı güvenlik kaygıları ve belirsizlikler de erken evlilikleri hızlandırmaktadır. Aileler, kız çocuklarını evlendirerek onları toplumsal risklerden koruduklarını ve daha güvenli bir gelecek sağladıklarını düşünmektedir. Çadır kentlerdeki yaşam koşulları, barınma sorunları ve uyum zorlukları, erken evlilik kararlarını tetikleyen unsurlar arasında yer almaktadır. Savaş ve göç gibi olağanüstü koşullarda aileler, kız çocuklarını cinsel şiddet ve istismardan korumak amacıyla evliliği bir çözüm olarak görmektedir; ancak bu evlilikler çoğu zaman yeni şiddet biçimlerine maruz bırakmaktadır. Nitekim çadır kentler, sadece fiziksel barınma alanları değil, aynı zamanda gündelik hayatın güvencesizleştiği, mahremiyetin neredeyse tamamen ortadan kalktığı mekânlar olarak dikkat çekmektedir. Bu tür geçici yaşam alanlarında ailelerin çocuklarını özellikle geceleri koruyamama kaygısı, güvenlik önlemlerinin yetersizliği ve toplu yaşamın getirdiği denetimsizlik hissi, kız çocuklarının evlendirilmesini “önleyici” bir adım gibi göstermektedir.

Benzer şekilde, göçmen topluluklarda belirsizlik, barınma sorunları ve sosyal uyum güçlükleri de erken evlilikleri artırıcı etki göstermektedir. Gül’ün (2022) araştırmasına göre aileler, göç sürecinde kız çocuklarını erken evlendirmeyi koruma aracı olarak görmekte; savaş, yerinden edilme ve göç yolculuğunun yarattığı istismar, insan ticareti ve cinsel şiddet riskleri, erken evliliklerin yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Ancak bu “koruma” söylemi, çoğu zaman yeni mağduriyetler yaratmakta ve erken evlilikleri meşrulaştırıcı bir işlev üstlenmektedir. Sonuç olarak, güvenlik kaygıları, göçmen topluluklarda erken evliliklerin en güçlü meşrulaştırıcı gerekçelerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Erken Yaşta Evliliklerin Sonuçları

Erken yaşta evlilikler, yalnızca bireysel yaşamları değil, toplumsal yapıyı da derinden etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Sağlık sorunları, psikososyal travmalar, erken annelikle bağlantılı riskler ve kuşaklararası yoksulluk döngüsünün sürmesi bu sonuçların başında gelmektedir (WHO, 2024; UNFPA, 2020). Ayrıca, yasal düzenlemeler ile göçmenlerin fiilî uygulamaları arasındaki farklar, bu evliliklerin görünmezleşmesine yol açmaktadır. Bundan sonraki bölümlerde bu sonuçlar, sağlık, psikososyal etkiler, erken annelik ve kuşaklararası yoksulluk ile politika ve hukuki çerçeve başlıkları altında ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Sağlık Sonuçları

Erken yaşta gebelikler hem anne hem de bebek sağlığı açısından ciddi riskler taşımaktadır (UNICEF, 2009). Erken evlilik ve gebelik, HIV/AIDS, cinsel ilişkiye zorlama, cinsel şiddet ve yüksek anne ile yenidoğan ölüm oranlarıyla ilişkilidir; anne ölüm oranları yetişkin kadınlara kıyasla çok daha yüksektir (Plan International, 2013; WHO, 2024). Gelişmekte olan ülkelerde 15–19 yaş arasındaki erken kızlar için en önemli ölüm nedeni gebelik ve doğuma bağlı komplikasyonlardır (UNFPA, 2012, s. 6). UNICEF’in (2019) raporu, erken evlilik yapmış kızların %90’ının 18 yaşından önce anne olduğunu göstermektedir.

Çatışma ve savaş ortamlarında kadınlar ve adolesan kız çocukları sağlık risklerine daha fazla maruz kalmaktadır (Çifçi, Değer ve Ertem, 2018, s. 35). Kanama, anemi, enfeksiyon,

preeklampsi, anksiyete ve depresyon gibi sağlık sorunları da yaygın olarak görülmektedir (Çelik ve Karasu, 2022; Ulusu Karataş, 2020; Hopancı vd., 2019; WHO, 2024). Göçmen kamplarında erken evlilikler ve buna bağlı gebelikler oldukça yaygındır ve hem kadın sağlığını hem de toplumsal yapıyı olumsuz etkilemektedir (Schlecht, Rowley ve Babirye, 2013). Mardin Doğum Hastanesi'nde 2015 yılına ait kayıtların incelendiği kesitsel bir araştırmada, Suriyeli göçmen kadınlar arasında 18 yaş altı gebelik oranı %3,5, yerel kadınlar (Mardinli) arasında ise %1,7 olarak tespit edilmiştir; ayrıca Suriyeli adölesanlarda gebelik kayıpları (%28,6), Mardinli adölesanlara (%9,2) kıyasla daha yüksektir (Çifçi, Değer ve Ertem, 2018, s. 33).

Şenol ve Dinç'in (2017, s. 235) çalışması, 15–49 yaş arası Suriyeli kadınların üreme sağlığı, doğum öncesi ve sonrası bakım, vitamin-mineral desteği ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar konusunda sağlık hizmetlerine erişemediklerini; bu nedenle istenmeyen gebelik, düşük, doğum komplikasyonları ve anne ölümlerinin arttığını göstermektedir. Özgülnar (2016, ss. 52–53) da göçmen kadınların sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılmalarının ciddi riskler doğurduğunu vurgulamaktadır.

Erken yaşta evlilik ve gebelik, yalnızca sosyal değil, ciddi biyolojik ve gelişimsel sağlık riskleri de barındırmaktadır. Gül'ün (2022) çalışması, erken evliliklerin kız çocuklarını cinsel sömürü ve gebelik riski ile karşı karşıya bıraktığını; adölesan gebelikler, cinsel sağlık sorunları ve gelişimsel zorluklara yol açtığını ortaya koymaktadır. Hopancı vd. (2019) da erken evliliklerin çocuklar üzerindeki en travmatik etkisinin gebelik ve doğum süreci olduğunu belirtmektedir. Ergenlik döneminde yaşanan gebeliklerde yetersiz beslenme, anne karnındaki bebekte gelişimsel anomalilere yol açabilmekte; düzenli gebelik kontrollerinin aksaması ve gerekli aşı ile muayenelerin yapılamaması hem anne hem de bebek için ciddi riskler yaratmaktadır. Çifçi ve Yanardağ'ın (2023) bulguları da bu tabloyu desteklemektedir. Araştırma, ergen gebeliklerin düşük, kan kaybı, bedensel yorgunluk ve gelişimsel sorunlara yol açtığını; biyopsikososyal gelişimini tamamlamadan gebelik yaşayan kadınların ağır sorumluluklar üstlenmek zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Sonuç olarak bu bulgular, erken yaşta evliliklerin hem fiziksel ve psikososyal sağlık üzerinde olumsuz etkiler yarattığını, hem de göçmen topluluklarda nesiller arası eşitsizliklerin ve yapısal kırılganlıkların derinleşmesine neden olduğunu göstermektedir.

Psikososyal Etkileri

Göç ve erken yaşta evlilik kesişiminde ortaya çıkan psikososyal etkiler, kız çocukları ve genç kadınlar için çok katmanlı travmalara neden olmaktadır. Bu durum, yalnızca bireysel ruh sağlığı sorunlarıyla sınırlı kalmamakta; sosyal dışlanma, güvensizlik ve toplumsal entegrasyon problemlerini de beraberinde getirmektedir. Literatürde erken yaşta evliliğin, bireyin ruh sağlığını uzun vadede olumsuz etkileyen bir risk faktörü olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Aksoy ve Parlak, 2023; Soylu ve Ayaz, 2013). Bu tür evlilikler, bireylerin gelişim evrelerini tamamlamadan ağır sorumluluklar üstlenmelerine neden olmakta; bu da ruhsal çöküntü, uyum ve davranış bozuklukları, aile bağlarını kurmada güçlük ve şiddet eğilimi gibi sorunlara yol açmaktadır. Ayrıca, kültürel çatışmalar ve dışlanmışlık hissi, çocukların suça yönelme riskini artıran önemli psikososyal etmenler arasında yer almaktadır (Hopancı vd., 2019).

UNFPA'nın (2020) raporuna göre, çocuk gelinlerin büyük bir kısmı aile içi şiddete maruz kalmakta ve toplumsal hayattan dışlanmaktadır. Bu durum, kadınların yaşam boyu özgüven kaybı, depresyon ve sosyal izolasyon gibi ruhsal sağlık sorunları yaşamasına yol açmaktadır.

Şenol ve Dinç (2017, s. 238) de erken evliliklerin genç annelerin psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilediğini; depresyon, travma ve ağır sorumlulukların yol açtığı stresin sıkça görüldüğünü belirtmektedir. Çocuk yaşta annelik, bireyleri çocukluklarını yaşamadan yetişkin rollerine zorlamakta ve ruhsal travma ihtimalini artırmaktadır (Hopancı vd., 2019).

Soylu ve Ayaz'ın (2013, s. 136) çalışmasında 15 yaşından önce evlendirilen 48 kız çocuğunun %45,8'ine en az bir ruhsal bozukluk tanısı konmuş; majör depresif bozukluk ve uyum bozukluğu en yaygın tanılar olarak belirlenmiştir. Travma sonrası stres bozukluğu, intihar düşüncesi ve girişimleri ise sırasıyla %8,2, %29,2 ve %20,8 olarak gözlemlenmiştir. Risk, evliliği kendi isteği dışında gerçekleşen, evlendiği kişiyi tanımayan, geniş aileyle yaşayan ve şiddete maruz kalan çocuklarda daha yüksektir.

Ulus Karataş (2020) da çocuk yaşta evliliklerin yalnızlaşma, aile ve arkadaş çevresinden kopma ve toplumsal dışlanma gibi psikososyal sorunlara yol açtığını vurgulamaktadır. Kütük vd. (2024) ise erken evlenen kızların evliliğe ve anneliğe hazır olmamaları nedeniyle yoğun psikolojik sorunlar yaşadığını, travma sonrası stres bozukluğu, majör depresyon, obsesif kompulsif bozukluk ve yaygın anksiyete bozukluğu gibi sorunlarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur.

Gül'ün (2022) çalışması, evlilik sorumluluğuna hazır olmayan çocukların göç deneyimiyle birleştiğinde posttravmatik stres ve uyum bozukluğu yaşama riskinin arttığını göstermektedir. Tak vd. (2023) da erken evlenen kadınların evliliklerinin ilk döneminde cinsel ilişkiye zorlandıklarını, yoğun korku ve çaresizlik yaşadıklarını ve 20 yaşından önce doğum yapanlarda depresyon, anksiyete ve somatik belirtilerin daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar, çocuk bakımında zorlandıklarını, geçmiş travmaların ve aşırı boyun eğici davranışların erken annelik deneyimiyle bağlantılı olduğunu ifade etmiştir.

Erken evliliklerin cinsellik bağlamındaki etkileri de önemlidir. Tak vd. (2023), evlilik öncesinde cinsellik hakkında bilgiye sahip olmayan Suriyeli kadınların evlilikte ciddi sorunlar yaşadığını; cinsel ilişkiye zorlanma ve yoğun korku gibi deneyimlerin çoğu zaman travmatik belirtilerle ilişkilendirildiğini aktarmaktadır. Katılımcıların çoğu hem fiziksel hem de psikolojik olarak anneliğe hazır olmadıklarını ve çocuklarıyla sağlıklı bağ kurmakta güçlük çektiklerini ifade etmiş, göçmenlik koşullarının bu yükü daha da ağırlaştırdığını belirtmiştir. Sezgin ve Punamäki (2020) ise bu tür cinsel zorlamaların kadınlarda depresyon ve kaygı düzeylerini artırdığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, erken yaşta evliliklerin hem bireysel psikolojik sağlık hem de toplumsal uyum açısından ciddi riskler oluşturduğunu ve göçmenlik, ekonomik ve kültürel koşulların bu etkileri daha da derinleştirdiğini göstermektedir.

Politika Önerileri

Erken yaşta evliliklerin önlenmesi, yalnızca yasal düzenlemelerle sınırlı bir mücadele alanı değildir. Bu olgunun arkasında yatan yapısal eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet normları, eğitime erişimdeki engeller, ekonomik yoksunluk ve kültürel kabuller, çok boyutlu bir müdahale çerçevesini zorunlu kılmaktadır. Literatürde de erken evliliklerle mücadelede hukuki, toplumsal, ekonomik ve kültürel stratejilerin birlikte yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Gül, 2022; Hopancı vd., 2019).

Çocukların eğitim hakkının korunması, eğitime erişimin güçlendirilmesi, ailelerin bilinçlendirilmesi, toplumsal farkındalığın artırılması, mesleki kurslar ve sosyal hizmet mekanizmalarının güçlendirilmesi; kültürel uygulamalara (başlık parası, berdel) karşı önleyici

politikaların geliştirilmesi; cinsellik ve üreme sağlığına ilişkin bilgilendirme programları ile ailelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin sağlanması önemlidir (Ak ve Aslan, 2020; Aksoy ve Parlak, 2023; Hopancı vd., 2019; Çelik ve Karasu, 2022; Tak vd., 2023). Bu kapsamda, erken evliliklerle mücadele için yasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve dini boyutların birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Yakıt Ak ve Aslan, 2020).

Ekonomik boyutta ise göçmen ailelere sağlanacak maddi desteklerin, kız çocuklarının erken yaşta evliliğe yönlendirilmesini azaltacağı ifade edilmektedir (Çifçi ve Yanardağ, 2023; Kütük vd., 2024). Ancak erken yaşta evliliklerle mücadelenin yalnızca ekonomik desteklerle sınırlı kalmaması gerektiği de belirtilmektedir. Destekleyici sosyal politikaların, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken uzun vadeli çözümlerle bütünleştirilmesi gereklidir. Cinsellik, gebelik ve ebeveynlik konularında kapsamlı bilgilendirme programlarının uygulanması ve ailelere yönelik psikososyal desteklerin sağlanması; sosyal hizmet ve dil destek mekanizmalarının güçlendirilmesiyle birlikte, çocukların ve ailelerinin kamu kurumlarına başvuru ve destek alma süreçlerini güvenli hale getirecektir (Gül, 2022; Hopancı vd., 2019).

Erken evliliklerin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, önleme stratejilerinin aynı zamanda ruh sağlığını koruyucu adımları da içermesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Soylu ve Ayaz, 2013). Araştırmalar, ekonomik desteklerin, psikososyal danışmanlık ve eğitim fırsatlarının erken evlilikleri önlemede etkili olduğunu göstermektedir (Aksoy ve Parlak, 2023; Çifçi ve Yanardağ, 2023; Kütük vd., 2024). Ayrıca sağlıklı toplumsal entegrasyon için insani yardım kuruluşları ve yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması, politika yapıcılarının proaktif ve kültürel uyumlu müdahaleler geliştirmesi; yargılamadan, eleştirmeden ve zorlamadan kaçınarak, güvenli annelik ve kontraseptif hizmetlere erişimin sağlanması gerekmektedir (Okyar ve Ögüt, 2022; Çifçi, 2018).

Sağlık, eğitim ve psikososyal etkilerin yanı sıra, Suriyeli göçmen çocukların erken yaşta evlendirilmesi hukuki ve kurumsal açıdan da ciddi sorunlara yol açmaktadır. Türkiye'de erken evlilikler doğrudan tanımlanmasa da Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde bu durum çocuk istismarı kapsamında değerlendirilmekte ve cezai yaptırımlara tabi olmaktadır. Ancak göçmen ailelerin bu yasal süreçlerden yeterince haberdar olmaması, dil engeli ve toplumsal baskı gibi nedenlerle vakaların çoğunlukla görünürlük kazanamaması ciddi bir sorundur. Bu noktada Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) ve sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol alması, adli süreçlerin etkili ve çocuk yararına işletilmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

Son olarak, mevcut çalışmaların çoğunlukla kız çocukları üzerine odaklandığı, erkek çocukların erken evlilik sürecindeki deneyimlerinin ve sorumluluklarının daha sınırlı araştırıldığı görülmektedir. Bu nedenle erkek çocukların durumuna dair derinlemesine çalışmalar yapılması, erken evlilik olgusunun bütüncül biçimde anlaşılmasına ve politika tasarımlarının kapsayıcılığının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Böylece, sağlık, eğitim, psikososyal destek ve hukuki mekanizmaların entegrasyonunu içeren çok boyutlu politikalar geliştirilebilir ve erken evliliklerle mücadelede etkili bir çerçeve oluşturulabilir.

Sonuç

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı, yalnızca bölgesel dengeleri değil, milyonlarca insanın yaşamını kökten değiştiren bir insani krizi de beraberinde getirmiştir. Türkiye, bu süreçte

dünyada en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke hâline gelmiş; zorunlu göç olgusu, toplumsal yapının hemen her alanında derin dönüşümlere yol açmıştır. Göç süreci, barınma, istihdam, eğitim, sağlık ve toplumsal uyum gibi alanlarda yeni sorun alanları yaratırken, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin de farklı biçimlerde yeniden üretilmesine neden olmuştur. Bu toplumsal dönüşüm ortamında erken yaşta evlilikler, bireysel kararlardan ziyade, göçün beraberinde getirdiği yapısal eşitsizliklerin, kültürel kalıpların ve ekonomik kırılganlıkların kesişiminde şekillenen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de Suriyeli göçmen kadınlar üzerine yapılan araştırmalar, erken evliliklerin göç süreciyle birlikte nasıl yeniden üretildiğini ve derinleştiğini açıkça göstermektedir.

İncelenen çalışmalar, erken evliliklerin başlıca nedenlerini yoksulluk, savaş ve göçün yarattığı güvensizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, aile baskısı ve kültürel kabuller olarak ortaya koymaktadır. Kız çocuklarının “korunma” amacıyla evlendirilmesi, namus odaklı söylemler ve dini meşruiyet arayışları bu durumu toplumsal olarak normalleştirmektedir. Araştırmalar, eğitimden kopuşu en kritik sonuç olarak öne çıkarmaktadır. Erken gebelikler anne ve bebek sağlığını tehlikeye atmakta, psikolojik travmalar ve uyum sorunları kadınların yaşamlarını derinden etkilemektedir. Göç sürecine eşlik eden dil ve uyum sorunları, mevcut zorlukları daha da ağırlaştırmakta; buna bağlı olarak travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete gibi psikiyatrik sorunlar daha sık görülmektedir.

Kadınların deneyimlerinde yalnızlık, aile içi şiddet ve depresyon öne çıkarken; çocuk sevgisi, dini inançlar ve geleceğe dair umutlar direnç mekanizmaları olarak işlev görmektedir. Özellikle erken evliliği “kader” olarak gören ancak zamanla pişmanlık yaşayan kadınların, çocuklarını erken evlendirmeme konusunda güçlü bir kararlılık geliştirdikleri görülmektedir. Bu bulgu, toplumsal normların değişime açık olduğunu göstermektedir. Erken annelik ise kadınlara ağır sorumluluklar yüklemekte; çocuk bakımı konusundaki deneyimsizlik, sağlık sorunları ve psikolojik tükenmişlik süreci daha da zorlaştırmaktadır.

Az sayıdaki çalışma, erken evliliklerin yalnızca kız çocukları değil, erkek çocuklar açısından da ciddi sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Ancak mevcut literatür bu konuda oldukça sınırlıdır ve araştırmalar genellikle kız çocuklarının deneyimlerine odaklanmaktadır. Oysa erkek çocuklar da göç süreciyle birlikte “çocuk-adam” kimliği altında erken yaşta geçim sağlama, otorite kurma ve aile sorumluluğu üstlenme rollerine zorlanmaktadır (Okyar ve Ögüt, 2022; UNICEF, 2021). Bu durum, eğitimden kopuş ve erken yaşta işgücüne katılım gibi sonuçlarla, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin erkek çocuklar açısından da yeniden üretildiğini göstermektedir.

Erken evliliklerin her iki cinsiyet için de farklı biçimlerde kırılganlık yarattığı, ancak bu kırılganlıkların toplumsal cinsiyet normları içinde birbirini tamamlayan roller olarak işlediği görülmektedir. Kız çocukları “itaat” ve “namus” üzerinden kadınlık rollerine yönlendirilirken; erkek çocuklar “koruma”, “geçim sağlama” ve “erkeklik sorumluluğu” üzerinden yetişkinliğe itilmekte, her iki grup da patriyarkal düzenin yeniden üretiminde konumlanmaktadır. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmaların, erkek çocukların erken evlilik sürecindeki deneyimlerini, psikososyal etkilerini ve eğitimden kopuş dinamiklerini derinlemesine incelemesi büyük önem taşımaktadır. Böylece erken evlilik olgusunun bütüncül biçimde anlaşılması ve politika tasarımlarının hem kız hem erkek çocukları kapsayacak biçimde genişletilmesi mümkün olacaktır.

Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenler arasında erken yaşta evlilik olgusunu inceleyen akademik çalışmaları sistematik bir yaklaşımla analiz eden bir literatür incelemesidir. Bu yöntemsel yaklaşım, erken evliliklere ilişkin mevcut çalışmaların tematik olarak sınıflandırılmasına, bulgular arasındaki ortaklıkların ve farklılıkların belirlenmesine ve alandaki kuramsal boşlukların görünür kılınmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca Bourdieu'nun *habitus* kavramı ile Judith Butler'ın toplumsal cinsiyet performativitesi yaklaşımından yararlanılarak, erken evliliklerin hem kültürel yeniden üretim hem de toplumsal cinsiyet rollerinin inşası bağlamında nasıl açıklanabileceğine dair kuramsal çerçeve sunulmuştur.

Erken evliliklerle mücadelede hukuki düzenlemeler, ekonomik destek, eğitim fırsatlarının artırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendiren politikaların bir arada yürütülmesi gerekmektedir. Göçmen toplulukların özgül ihtiyaçlarını gözetken bütüncül yaklaşımlar, dil ve uyum destekleri, psikososyal danışmanlık ve ailelere yönelik bilinçlendirme programları önem kazanmaktadır. Erken evliliklerin önlenmesi için hem devlet kurumlarının hem de sivil toplumun koordineli hareket etmesi oldukça önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye ve Suriye'de çocuk yaşta evlilikler yaygın bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Suriyeli göçmenler bağlamında erken evlilikler yalnızca bireysel hak ihalleriyle sınırlı kalmamakta; toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren, çocukların eğitim ve gelişim haklarını ihlal eden ve kadınlarla erkek çocuklarını farklı biçimlerde kırılganlaştıran bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, zorunlu göç sürecinin erken yaşta evlilikler üzerindeki özgül etkilerinin her iki cinsiyet açısından ayrıca ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasındaki evlilik ilişkileri araştırması*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aktepe E, Atay İM. Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. Aralık 2017;9(4):410-420. doi:10.18863/pgy.310791
- Aksoy, N. M. ve Parlak, S. (2023). Göçmen kadınların erken evlilik deneyimleri. *Göç Dergisi*, 10(2), 245–259.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2014). Hayatı değiştirmek için yola çıkanlar – Yola çıkınca değişen hayatlar: Bir müracaatçı grubu olarak göçmen çocuklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(1), 89–108.
- Aydın, H., & Kaya, Y. (2017). *The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: A qualitative case study*. *Intercultural Education*, 28(5), 456–473. <https://doi.org/10.1080/14675986.2017.1336373>
- Bartels, S. A., Michael, S., Roupetz, S., Garbern, S., Kilzar, L., Bergquist, H., ... Bunting, A. (2018). Making sense of child, early and forced marriage among Syrian refugee girls: A mixed methods study in Lebanon. *BMJ Global Health*, 3(1), e000509. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000509>
- Bourdieu, P. (1996). *Distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Butler, J. (2014). Cinsiyet Belası, Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi, Metis yayınları: İstanbul.
- CARE. (2015). To protect her honour: Child marriage in emergencies – The fatal confusion between protecting girls and sexual violence.

- Çelik, M. ve Karasu, F. (2022). Türk ve Suriyeli kadınlarda erken evlilikler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 799–810. <https://doi.org/10.33417/tsh.942915>
- Çifçi, S., Değer, V. ve Ertem, M. (2018). Suriyeli göçmenler ve önemli bir üreme sağlığı sorunu: Erken yaş gebelikleri. *Göç Dergisi*, 5(1), 33–42. <https://doi.org/10.33182/gd.v5i1.587>
- Çifçi, S. ve Yanardağ, R. (2023). Erken yaşta evlenen Suriyeli göçmen kadınların evliliğe ilişkin yaşam deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(3), 605–629. <https://doi.org/10.33417/tsh.1163056>
- Eryurt, M. A. ve Yayla, Z. (2017). Uydu kentlerde yaşam koşulları. *Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili*, 107–119. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17–30.
- Gezer Tuğrul, Y. (2023). *Erken Yaşta Evliliklerin Erkek Yüzü*. Nobel Bilimsel Eserler, Ankara.
- Girls Not Brides. (2020). *Child marriage in humanitarian contexts*. https://www.girlsnotbrides.org/documents/959/Child-marriage-in-humanitarian-contexts_August-2020.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Gül, M. (2022). Göç sürecinde erken yaşta evlilikleri Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocuklar özelinde düşünmek. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 573–588. <https://doi.org/10.30794/pausbed.893915>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Geçici koruma*. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). *2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması: Suriyeli göçmen örnekleme, temel bulgular*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK.
- Hopancı, S., Koç, F. ve Özkoçak, V. (2019). Erken yaşta evlendirilmiş Suriyeli çocuklar. *Researcher*, 7(4), 10–22.
- Kiplesund, S., & Morton, M. (2014). Gender-based violence prevention: Lessons from World Bank impact evaluations. In *enGender Impact: The World Bank’s Gender Impact Evaluation Database*. Washington, DC: World Bank.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163–184.
- Kütük, M. O., Kılıçaslan, F., Tufan, A. E., Çelik, F., Gökçen, C., Gözükarı Bag, H., Servi, G., Karalı, M., Bahsi, G., Servi, C., Alatl, R., Kandemir, B., Aytekin, N. ve Kutuk, O. (2024). An exploratory, single-center study of factors associated with child marriage among Syrian female adolescents residing in Turkey. *Children's Health Care*, 53(2), 131–147. <https://doi.org/10.1080/02739615.2022.2156344>
- Kömürcü, B. (2025). Türkiye’de göç çalışmaları. Ç. Sarp (Ed.), *Göç sosyolojisi: Türkiye’den örneklerle Cilt III*, ss. 291–315 içinde. Net Kitaplık.
- Mercan, M. A., Cebeci, A. F., Karaduman, H. A., Barlı, H., ve Beğen, N. (2023). Suriyeli göçünün Türkiye’deki evlilik ve boşanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 45(1), 71–94. <https://doi.org/10.14780/muiibd.1316819>
- Mourtada, R., Schlecht, J., & DeJong, J. (2017). A qualitative study exploring child marriage practices among Syrian conflict-affected populations in Lebanon. *Conflict and Health*, 11(27), 54–65.
- Sezgin, A. U., & Punamäki, R. L. (2020). Impacts of early marriage and adolescent pregnancy on mental and somatic health: The role of partner violence. *Archives of Women's Mental Health*, 23, 155–166. <https://doi.org/10.1007/s00737-019-00960-w>

- Okyar, İ. B. ve Ögüt, S. (2022). Gömülü teorelin sosyal bilimlerdeki kullanımı: Geçici koruma altındaki Suriyeliler ve çocuk evlilikler örneklemleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 109–132. <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.8.14.104>
- Öztürk, A. B., Albayrak, H., Karataş, K. ve Aslan, H. (2021). Dynamics of child marriages among Syrian and Afghan refugees in Turkey. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 251–269.
- Özgülnar, N. (2016). *Kadınların sorunları, savaş, göç ve sağlık*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları
- Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine1. *Liberal Düşünce Dergisi*(62), 1-21.
- Parker, S. (2015). *Hidden crisis: Violence against Syrian female refugees*. *The Lancet*, 385(9985), 2341–2342. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)61023-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)61023-7)
- Save the Children. (2021). Child marriage in humanitarian crises: Girls and parents speak out on risk and protective factors, decision-making, and solutions. Save the Children. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/child-marriage-humanitarian-crises-girls-and-parents-speak-out-risk-and-protective-factors>
- Schlecht, J. (2016). A Girl No More: The Changing Norms of Child Marriage in Conflict. Women's Refugee Commission
- Soylu, N. ve Ayaz, M. (2013). Adli değerlendirme için yönlendirilen küçük yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 14, 136–144.
- Şeker, B. D. (2022). Suriyeli gençlerin eğitim sürecinde kültürleşme deneyimleri. *Göç Dergisi*, 9(3), 345–358. <https://doi.org/10.33182/gd.v9i3.840>
- Şeker, B. D. (2023). Attitudes of the host population towards Syrian refugees: A new theoretical perspective. *Journal of Psychological Research*, 5(4), 36–49. <https://doi.org/10.30564/jpr.v5i4.598>
- Şeker, B.D. (2024). Dijitalleşme ve Göç: Teknolojik Dönüşümün Göçmen Uyumu Üzerindeki Etkileri, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 5(2), 465-484, DOI: 10.62001/gsijses.1533210
- Şenol, D. ve Dinç, A. (2017). Türkiye'nin Suriyeli çocuk gelinleri: Sosyolojik bir değerlendirme. In A. Süleymanov, P. Sönmez, F. Demirbaş Ünver ve S. M. Akbaba (Eds.), *Uluslararası göç ve çocuklar* (ss. 231–245). London: Transnational Press London.
- Tak, H., Kılıç Memur, H. N., Başer Baykal, N. ve Çakıcı, H. B. (2023). Erken yaşta anne olan Suriyeli kadınların annelik deneyimleri üzerine fenomenolojik bir araştırma. *Journal of Clinical Psychology Research*, 7(2), 143–155. <https://doi.org/10.57127/kpd.26024438.1274621>
- Türk Medeni Kanunu (2001), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- Türk ceza Kanunu (2004). Genel hükümler, temel ilkeler, tanımlar ve uygulama alanı <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>
- Uğurlu, C. (2019, 16–18 Ekim). *Van'daki ilk ve ortaöğretim düzeyindeki Suriyeli öğrencilerin okullaşma süreci* [Sözlü bildiri]. V. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, Ağrı, 591–604.
- Uğurlu, C. ve Bulduk, N. (2025). Müze mekânlarında dezavantajlı gruplar için görsel-teknolojinin kültürel uyum çalışmalarında işlevsel kılınması: Van Müzesi örneklemleri. *Sanat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 141–160, <https://doi.org/10.33182/gd.v12i1.902>

- Uluslu Karataş, A. E. (2020). Geçici koruma altındaki Suriye vatandaşlarının çocuk yaşta evliliklerinin mukayeseli hukuka ve Türk hukukuna göre geçerliliği. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(1), 21–81.
- UNESCO. (2014). *Migration and youth: Challenges and opportunities*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- UNFPA. (2012). *Marrying too young: End child marriage*. United Nations Population Fund, New York.
- UNFPA. (2020). *Dünya nüfusunun durumu 2020 raporu*. https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_swop_2020_highlights_turkish.pdf
- UNHCR. (2015). *Global trends: Forced displacement in 2014*. United Nations High Commissioner for Refugees. https://reliefweb.int/report/world/unhcr-global-trends-forced-displacement-2014?utm_source=chatgpt.com
- UNHCR Evaluation Service. (2016). *Evaluation of UNHCR's emergency response to the influx of Syrian refugees into Turkey*. <https://www.unhcr.org/media/evaluation-unhcrs-emergency-response-influx-syrian-refugees-turkey-full-report>
- UNICEF. (2018). *Child marriage in Afghanistan: Changing the narrative*. <https://flyktning.net/sites/default/files/media/child-marriage-in-afghanistan-changing-the-narrative.pdf>
- UNICEF. (2023). *Global polycrisis creating uphill battle to end child marriage*. https://www.unicef.org/press-releases/global-polycrisis-creating-uphill-battle-end-child-marriage-unicef?utm_source=chatgpt.com
- UNICEF. (2019). *Çocuk damat raporu*. <https://tr.euronews.com/2019/06/07/unicef-incocuk-damat-raporu-115-milyon-erkek-kucuk-yasta-evlendieryut>
- UNICEF. (2009). *The state of the world's children: Maternal and newborn health*. New York: United Nations Children's Fund.
- Yakıt Ak, E. ve Aslan, E. (2020). Suriyeli göçmen kadınların erken yaşta evlilik konusundaki görüşleri: Kalitatif bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 1167–1174.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yıldız, N. ve Avcı, H. (2014). Erken evliliklerin toplumsal meşruiyeti: Nitel bir çalışma. https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/04/Erken_Yasta_Evlilik_Raporu.pdf
- World Health Organization. (2024). *Adolescent pregnancy*. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy>

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Early Marriages Among Syrian Refugees in Turkey: A Literature Review

Introduction

Early marriage is a multidimensional problem that, on a global scale, violates the rights of children and adolescents to education, health, and development, while reinforcing social inequalities and perpetuating cycles of poverty (UNICEF, 2019; UNFPA, 2020). Migration, war and humanitarian crises further increase these risks, with asylum-seeking and migrant children being particularly vulnerable to early marriage (Ereş, 2015; UNHCR, 2016). Turkey

is one of the countries where this problem is most prevalent, due to the large number of Syrian migrants.

Methodology

This qualitative systematic literature review examines academic publications addressing the phenomenon of early marriage among Syrian migrants residing in Turkey. The literature search, which covered the period between 2011 and 2025, was conducted using Turkish and English keywords across databases such as Web of Science, Scopus, EBSCOhost, Google Scholar, DergiPark and the National Thesis Centre. Various combinations of terms such as “early marriage,” “child marriage,” “forced marriage,” “Syrian refugees,” and “Turkey” were employed. Additionally, terms such as “qualitative study,” “ethnographic research,” and “fieldwork” were employed to identify qualitative field studies.

Studies were included if they directly addressed early marriage, focused on Syrian migrant/refugee individuals, were conducted within the context of Turkey, had academic merit (e.g. peer-reviewed articles, theses, reports or book chapters) and were accessible in full text. Studies that merely provided legal evaluations, treated early marriage only superficially, or centred on non-Syrian populations (e.g. Roma or Afghans) were excluded.

Following a preliminary review of titles and abstracts, the full texts of studies that met the criteria were analysed. Additionally, reports and statistical data from international organisations such as UNICEF, UNFPA, WHO, CARE and Girls Not Brides, as well as national institutions including AFAD, the Directorate General of Migration Management and the Ministry of Family and Social Services were included to enrich the academic perspective with institutional insights. Content analysis revealed that 13 academic articles and two master's theses met the inclusion criteria. These were examined in detail and systematically tabulated under categories such as author, publication year, methodological approach, data collection techniques, sample characteristics, key findings, and policy recommendations, allowing for comparative analysis.

Key Findings

The literature identifies economic deprivation, war-related insecurity and displacement, gender inequality, family pressure, and cultural norms as the primary drivers of early marriage. The practice of bride price and discourses on preserving family honour legitimise marriage decisions at a societal level, normalising the early marriage of girls (Ulus Karataş, 2020; Ministry of Family and Social Policies, 2016). Socio-cultural pressures, gender norms and patriarchal structures shape the roles of both girls and boys, thereby reinforcing early marriage (Hopancı et al., 2019; Tak et al., 2023; Tuna, Uysal, Eren & Şimşek, 2019).

Education emerges as both a consequence of and a determinant for early marriage. Girls who drop out of school are forced into marriage, which leads to them assuming economic and social responsibilities; this perpetuates cycles of poverty and social inequalities (Çelik, 2021; Aksoy & Parlak, 2023; Hopancı et al., 2019). For Syrian migrant girls, an inability to continue with their education, combined with language barriers, economic constraints and security risks, increases the likelihood of them marrying early. Boys, on the other hand, are driven away from education due to early fatherhood and the responsibility of providing for their families (Okyar & Ögüt, 2022; UNICEF, 2021).

The health and psychosocial consequences of early marriage are also profound. Pregnancy and childbirth pose serious risks to adolescent mothers and their infants. Common complications include miscarriage, haemorrhaging, infection, anaemia and pre-eclampsia, as well as frequent psychiatric disorders (Çifçi, Değer & Ertem, 2018; Çelik & Karasu, 2022; Ulusu Karataş, 2020; Hopanca et al., 2019; WHO, 2016). Psychosocial effects of early marriage include psychological distress, depression, trauma, adjustment disorders, social exclusion and difficulty forming family bonds (Aksoy & Parlak, 2023; Soylu & Ayaz, 2013; Tak et al., 2023). A review of the literature indicates that early marriage affects both girls and boys. However, research in this area remains limited (Hopancı et al., 2019; Tuna, Uysal, Eren & Şimşek, 2019).

Policy Implications

Policy recommendations emphasise the need for a combined approach to combat early marriages, incorporating legal regulations, economic support, access to education, gender equality and psychosocial support mechanisms (Hopancı et al., 2019; Ulusu Karataş, 2020; Tak et al., 2023). At the same time, the need to strengthen language, adaptation and integration support for migrant communities, as well as family information programmes and social service mechanisms, is also emphasised. Within the legal framework, the Turkish Civil Code, the Turkish Penal Code and Child Protection Law No. 5395 recognise early marriage as a form of child abuse. However, many cases remain hidden due to language barriers and social pressures. Therefore, social service professionals and Child Monitoring and Support Centres play a critical role in judicial processes (Gül, 2022; Hopancı et al., 2019).

Conclusion

In conclusion, early marriages among Syrian migrants in Turkey are not merely an issue of individual rights violations. Rather, they are a multidimensional phenomenon that exacerbates social inequalities, infringes upon children's right to education and development, and poses serious health and psychosocial risks. Addressing this issue requires taking into account the vulnerabilities of both girls and boys, developing holistic policies and programmes, and paying particular attention to the specific impacts of forced migration processes.